

POSTANOWIENIE

28 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 28 października 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa T. M. i A. M.

przeciwko Bank S.A. w W.

o ustalenie i zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Bank S.A. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 5 października 2023 r., I ACa 760/23,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od Bank S.A. w W. łącznie na rzecz T. M. i A. M. 2700 (dwa tysiące siedemset) zł kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia zobowiązanemu.

(G.G.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 10 lutego 2023 r., I C 1217/19, Sąd Okręgowy w Lublinie zasądził od pozwanego banku na rzecz powodowych kredytobiorców 51 668,88 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 7 maja 2022 r. i oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

Wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelacje obu stron.

Sąd Apelacyjny uznał, że umowa kredytu nie jest bezwzględnie nieważna ze względu na naruszenie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c., natomiast zawiera niedozwolone postanowienia umowne. Abuzywne charakter ma klauzula indeksacyjna zawierająca odesłanie do tabel kursowych banku. W ocenie Sądu nie budzi żadnych wątpliwości, że określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron. Oceny nie zmienia ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 165.984). Samo wejście w życie tej nowelizacji w żaden sposób nie mogło wpłynąć na ocenę abuzywności przedmiotowych postanowień umowy i jej konsekwencji dla bytu umowy gdyż regulacje zawarte w tej ustawie nie dotyczą w żaden sposób ewentualnej abuzywności postanowień umowy kredytowej (lub jej braku) zawartej przed tą zmianą, ani tym bardziej nie mogą jej sanować.

Następnie Sąd wskazał, że uznane za niedozwolone postanowienia umowne zawarte w przedmiotowej umowie kredytu co do zasady nie wiążą strony i nie mogą być zastąpione przez żadną z regulacji prawnych powoływanych przez bank czyli w tym wypadku przepisami art. 56 k.c. w zw. z art. 65 k.c. i art. 354 k.c. W drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi. Natomiast nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego (dotyczy to m.in. art. 56 k.c. i 65 k.c., a także art. 354 k.c.). Do takich ogólnych reguł należy też art. 358 § 2 k.c., który także nie ma zastosowania. Przepis ten zresztą w obecnym brzmieniu wszedł w życie z dniem 24 stycznia 2009r. i co do zasady nie mógł być zastosowany do spornej umowy zawartej przed tą datą. Ponadto odwołanie się do art. 358 k.c. nie usuwałoby z umowy postanowień abuzywnych, te bowiem nie odnoszą się

wyłącznie do zasad ustalania przez bank kursu CHF i zagadnienia spreadu, lecz do także kwestii ryzyka walutowego wiążącego się z samym faktem związania konsumenta kredytem w CHF. Takiego ryzyka nie niweluje art. 358 § 2 k.c., który nie tylko nie obowiązywał w czasie zawierania spornej umowy ale też nie został przez ustawodawcę przewidziany jako przepis mogący zastąpić bezskuteczne postanowienia umów zawieranych przez profesjonalistów z konsumentami. Dotyczy on samej możliwości wykonania ważnie zawartej umowy przez spełnienie świadczenia w walucie polskiej. Wyłączenie jego stosowania podyktowane jest także tym, że dotyczy on zobowiązań wyrażonych w walucie obcej, a kredyt indeksowany jest wyrażony w walucie polskiej. Z tych samych względów brak jest również podstaw do zastosowania art. 24 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997r. o Narodowym Banku Polskim jako przepisu mającego charakter ogólny, którego ratio legis nie jest zastępowanie luk w umowie wywołanych wyeliminowaniem z niej postanowień niedozwolonych.

Nieważność umowy oznacza zastosowania art. 405 k.c. w związku z art. 410 § 1 i 2 k.c. Kredytobiorcom przysługiwało żądanie zwrotu niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie są dłużnikami banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu (teoria dwóch kondycji). Ponadto spłacając go nie czynili tego ze świadomością, że spełniają świadczenie nienależne, godząc się tym samym ze swoim zubożeniem.

Sąd Apelacyjny za niezasadny uznał również zarzut naruszenia 455 k.c. przez błędną jego wykładnię i uznanie, że uzasadnione jest zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie od 7 maja 2022r. Nie ma podstaw do przyjęcia, że wyrok w rozpoznawanej sprawie ma charakter konstytutywny, w związku z czym dopiero od jego uprawomocnienia się należy liczyć początek realnego terminu na spełnienie świadczenia. Zważywszy na bezterminowy charakter roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia (art. 455 k.c.), czynnością tworzącą stan wymagalności roszczenia jest wezwanie do zapłaty. W sytuacji gdy kredytobiorcy wezwali bank do zapłaty, a ten stanowczo odmawiał zaspokojenia ich żądań, to kredytobiorcy mogli zasadnie domagać się odsetek za opóźnienie, zaś bank musiał się liczyć z konsekwencjami opóźnienia, wynikającymi z przepisu art. 481 k.c. Podkreślić należy, że odsetki należą się już za sam fakt opóźnienia niezależnie od tego czy

przyczyny braku świadczenia są następstwem okoliczności za które dłużnik ponosi odpowiedzialność (art. 476 k.c.). Ponadto wyrok zasądzający świadczenie nienależne nie tworzy nowego stanu prawnego, a jedynie wiążąco dla stron potwierdza istnienie stanu zgodnego ze stanowiskiem kredytobiorców. Dlatego bank nie może wiązać skutku popadnięcia w opóźnienie z uprawomocnieniem się wyroku w sprawie.

Sąd Apelacyjny wskazał również, że bank w odpowiedzi na pozew zgłosił ewentualny zarzut potrącenia kwoty kapitału i wynagrodzenia za korzystanie z tegoż kapitału oraz ewentualny zarzut zatrzymania tych samych kwot w razie nieuwzględnienia zarzutu potrącenia. Bank był jednak bezczynny, ponieważ nie dowodził przed Sądem Okręgowym przesłanek warunkujących czy to potrącenie czy zatrzymanie, choć to na nim spoczywał w tym zakresie ciężar dowodu. Zdaniem Sądu należy w ogóle wykluczyć zasadność roszczenia o zwrot wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, niezależnie od kwestii braku jego wymagalności. Natomiast zarzut potrącenia wierzytelności pozwanego o zwrot kapitału, dotyczył wierzytelności która nie była wymagalna, gdyż dla powstania stanu wymagalności niezbędne było wezwanie do zapłaty w rozumieniu art. 455 k.c. Bank tej okoliczności nie wykazał, a nie można przyjąć, że oświadczenie o potrąceniu zawiera w sobie wezwanie do zapłaty, gdyż są to dwa odrębne zdarzenia cywilnoprawne, które prowadzą do różnych skutków, a zarazem wezwanie do zapłaty warunkuje skuteczne potrącenie. Sąd podkreślił niedopuszczalność konwalidowania oświadczenia o potrąceniu niewymagalnej wierzytelności, gdyż oświadczenie o potrąceniu stanowi jednostronną czynność prawną. Oznacza to, że potrącający może skutecznie złożyć oświadczenie o potrąceniu dopiero po ziszczeniu się przesłanki wymagalności. Sąd Apelacyjny uzupełniając ustalił, że pismo pełnomocnika banku zawierające wezwanie do zapłaty z tytułu zwrotu udzielonego kredytu oraz z tytułu wynagrodzenia za korzystanie z kapitału każdy z kredytobiorców otrzymał 11 maja 2023 r., zatem dwutygodniowy termin przewidziany art. 203¹ § 2 k.p.c. upływał z dniem 25 maja 2023 r. Bank złożył każdemu z kredytobiorców oświadczenie o potrąceniu pismami z 2 czerwca 2023r., doręczonymi im 6 czerwca 2023 r.. W świetle tych ustaleń termin z art. 203¹ § 2 k.p.c. upływający z dniem 25 maja 2023 r. nie został

zachowany, skoro bank podniósł zarzut potrącenia w piśmie procesowym nadanym w placówce pocztowej w dniu 7 czerwca 2023 r. Sąd Apelacyjny wskazał jednak, że ile na gruncie procesowym zarzut potrącenia okazał się sprekludowany, o tyle w znaczeniu materialnoprawnym oświadczenie o potrąceniu było skuteczne.

Sąd Apelacyjny przyjął również, że brak jest podstaw do uwzględnienia zarzutu zatrzymania. Nie ulega wątpliwości, że banki zaoferowały kredytobiorcom wadliwy produkt a teraz odsuwają w czasie możliwość wzajemnego rozliczenia z kontrahentem poprzez zgłaszanie zarzutu zatrzymania. W orzecznictwie zasadnie zwraca się uwagę, że konsument, zarówno ten, który nie dokonał "nadpłaty" ponad otrzymaną kwotę kapitału, jak i ten, który stosowną kwotę dawno bankowi zwrócił, nie będzie mógł otrzymać od banku zasądzonych na jego rzecz środków pieniężnych w jakiegokolwiek części, dopóki nie zaoferuje jednoczesnego (kolejnego) zwrotu kwoty (zwykle znacznej w aspekcie ekonomicznym) otrzymanego kapitału. Kwota ta po skutecznym jej zaoferowaniu bankowi, następnie musiałaby zostać zwrócona kredytobiorcy z uwagi na fakt, że już uprzednio kwotę kapitału zwrócił on bankowi. W rezultacie pomimo obowiązywania w polskim porządku prawnym teorii dwóch kondycji, skutki uwzględnienia zarzutu zatrzymania dla kredytobiorcy będą niemal identyczne, jak przy zastosowaniu teorii salda. Ponadto, materialnoprawna skuteczność oświadczenia o potrąceniu oznacza, że pozwanemu Bankowi nie przysługuje już wierzytelność objęta ewentualnym zarzutem zatrzymania, niezależnie od wyżej zaprezentowanego poglądu Sądu odwoławczego o niedopuszczalności jego stosowania w tego typu sporach.

Odnosząc się do apelacji kredytobiorców Sąd Apelacyjny uznał, że nie posiadają oni interesu prawnego w sprawie o ustalenie, gdyż kredyt został całkowicie spłacony jeszcze w 2010 r..

Pozwany bank wniósł o przyjęcie skargi do rozpoznania ze względu na następujące zagadnienia prawne:

- 1) Czy w przypadku stwierdzenia przez sąd, że uprawnienie banku do ustalania kursu franka szwajcarskiego narusza rażąco interesy konsumenta i jest niezgodne z dobrymi obyczajami, to abuzywna jest wówczas wyłącznie klauzula kursowa,

określająca sposób ustalenia wartości franka szwajcarskiego, czy też wszystkie postanowienia dotyczące indeksacji kredytu.

2) Czy na etapie oceny możliwości obowiązywania umowy po usunięciu postanowienia abuzywnego, tj. na etapie, poprzedzającym etap zastępowania postanowienia abuzywnego przepisem dyspozytywnym, dopuszczalne jest ustalenie treści umowy (stosunku prawnego) w zakresie, który był regulowany przez abuzywną normę, na podstawie art. 65 § 1 i 2 k.c. lub art. 56 k.c. w zw. z art. 41 ustawy - Prawo wekslowe lub art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. lub art. 56 k.c. w zw. ze wskazanymi w przypisie kilkudziesięcioma przepisami, z których na zasadzie analogii iuris lub analogii legis wynika, że w polskim prawie obowiązuje generalna norma, zgodnie z Czy którą wartość waluty obcej określa się według kursu średniego NBP.

3) Czy oceniając możliwości obowiązywania umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego, po usunięciu postanowienia abuzywnego zgodnie z prawem krajowym, należy brać pod uwagę stan prawny z: (i) dnia zawarcia umowy, (ii) dnia powstania sporu czy (iii) dnia orzekania.

4) Czy jeżeli bez abuzywnego postanowienia umowa kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego nie może obowiązywać, to dochodzi do automatycznej jego substytucji normą dyspozytywną, o ile tylko zastosowanie środków krajowych zapewnia doprowadzenie do sytuacji jaka miałby miejsce, gdyby umowa nie zawierała tego abuzywnego postanowienia.

5) Czy art. 358 § 2 k.c. stanowi szczegółowy przepis dyspozytywny, który znajduje zastosowanie z mocy prawa (automatycznie) w miejsce abuzywnej Klauzuli Kursowej określającej sposób ustalenia kursu franka szwajcarskiego, na potrzeby operacji związanych z indeksowaniem przy wypłacie i przy spłacie kredytu.

6) Czy rozważając unieważnienie umowy o kredyt indeksowany do waluty obcej na skutek uznania, że postanowienia odsyłające do tabeli kursów (klauzula kursowa) mają charakter niedozwolony należy mieć na względzie wyłącznie oświadczenie kredytobiorcy, czy badać również, czy określone rozstrzygnięcie prowadzi do zrealizowania celu dyrektywy 93/13.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, do rangi zasady prawnej podniesiono tezy, iż:

1) w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów;

2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 u.s.n.), uniemożliwiają przyjęcie skargi kasacyjnej, gdyż wykluczają trwanie stosunku prawnego po usunięciu z treści umowy źródła kursu walutowego. W celu uwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący musiałby zakwestionować tezę Sądu drugiej instancji o nieuczciwym charakterze przeliczników walutowych ustanowionych w umowie lub zakwalifikowaniu umowy jako umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. W orzecnictwie jest utrwalona teza o niedopuszczalności stosowania kursów walutowych ogłaszanych jednostronnie przez bank.

Kurs walut obcych ogłaszany przez bank na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. wiąże klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności prawnych w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu. Istotne jest tu jednak to, iż nie można umową zbindować konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie zbindowanie przyszłym kursem za niedozwolone. Postanowienie o odesłaniu do tabeli kursowej banku, jako współokreślające wysokość pozostałego do spłaty zadłużenia, czyli główne świadczenie kredytobiorcy, co do zasady nie podlega ocenie w świetle art. 385¹ § 1 k.c., lecz tylko pod warunkiem, że postanowienie to zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. Utrwalona jest rozszerzająca wykładnia tego warunku jako obejmującego nie tylko tekst warunku (jest jasne, co znaczy stosowanie kursu

ogłoszonego przez bank), lecz także mechanizm działania tego warunku. Aby odesłanie było dozwolone, w umowie musiałyby zostać zawarte szczegółowe zasady ustalania kursu tak, aby kredytobiorca sam mógł obliczyć ten kurs w danej chwili. Ustalenie kursu tylko do wypłaty kredytu i usiłowanie związania kredytobiorcy przyszłymi, jednostronnie ustalany kursami nie mogło być skuteczne.

Problemów prawnych nie budzi też to – wobec treści art. 385¹ § 1 i 2 k.c. – które postanowienia charakterystyczne dla umów kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne, tj. tylko klauzula kursowa czy także klauzula ryzyka walutowego. Skoro będąc związanym uchwałą SN z 25 kwietnia 2024 r. Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie nie mógł uznać umowy kredytu za ważną, bezprzedmiotowe jest rozważanie abuzywności części umowy w postaci mechanizmu indeksacji.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. kredytobiorcom przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

(G.G.)

[r.g.]